

Надобних О.О.

студентка;

Панькевич В.М.

доцент кафедри психології, соціології та права,

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Освіта – це суспільне явище, яке впливає на всі сфери економічного життя суспільства та є вагомим чинником досягнення високих темпів економічного зростання й підвищення добробуту суспільства. У фінансовому праві розглядаючи питання фінансування освіти ключовим є поняття держаних видатків як виду фінансової діяльності держави. Актуальність даної теми постає у тому, що навіть за достатнього фінансування ВНЗ, якість освіти в Україні все ж залишається на низькому рівні, порівняно з світовими вищими школами.

Наукові розробки присвячені цій темі досліджують зарубіжні вчені – Б. Кларк, Х. Строуп, В. Гармс, Дж. Гутрі, Л. Піерс, Д. Найт, Ч. Кватлебаум, Дж.МакКормак, В. Фулмер,, а в Україні – В. Луговий, І. Кичко, С. Яременко, Л. Добровольська та ін.

У питанні фінансування освіти, а саме ВНЗ необхідно вести мову про взаємозумовленість таких фінансово-правових понять, як «державні доходи» та «державні видатки». Об'єкт державних видатків – це мобілізовані в розпорядження держави й органів місцевого самоврядування доходи, а метою фінансової діяльності держави є не отримання максимальної суми доходів, а фінансування повсякденних потреб, пов'язаних із здійсненням своїх функцій.

Механізм прямого фінансування вищих навчальних закладів в різних країнах здійснюється трьома способами: оплата за результатами, пряме фінансування по «видатках» та на основі оцінок видатків на вході освітньої системи. Оплата за результатами полягає у виділенні коштів за результатами роботи системи вищої освіти, а саме в залежності від плану випуску студентів і аспірантів. Така система функціонує в США. В інших державах, в яких освітня інфраструктура недостатньо розвинута, здійснюється пряме фінансування «по видатках». В більшості промислово розвинутих країнах, які розвиваються, фінансування виділяється на основі видатків на вході освітньої системи. При цьому методологія, яка використовується для розрахунку вартості, робить важливий вплив на стимули навчального закладу [2].

Нормативно-правове регулювання надання освітніх послуг закладено у законах України «Про освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про дошкільну освіту», «Про вищу освіту» [1].

Фінансування державних закладів освіти, установ та організацій, підприємств системи освіти здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, коштів галузей народного господарства, державних підприємств і організацій, а також додаткових джерел фінансування. Відповідно до ст. 61

Закону України «Про освіту» держава забезпечує бюджетні асигнування на освіту в розмірі не меншому 10 % національного доходу, а також валютні асигнування на основну діяльність. При цьому кошти закладів і установ освіти та науки, які повністю або частково фінансуються з бюджету, одержані від здійснення або на здійснення діяльності, передбаченої їх статутними документами, не вважаються прибутком і не оподатковуються. Державний сектор впливає на попит освітніх послуг за допомогою таких чинників, як надання студентам стипендій, субсидій і допомог через рішення, що стосуються оплати навчання, а також через загальну структуру регулювання приватної освіти [1].

Як основні показники, що визначають положення вищої освіти в різних країнах, в галузі фінансування, прийнято виділяти такі поняття: частка державних видатків на вищу освіту в загальному обсязі державних видатків (в Україні – 5,6 %; Нідерландах – 4,5 %; Бельгії, Данії – 3,6 %; Іспанії, Італії – 3,5 %; Росії – 2,0 %); частка державних видатків на вищу освіту в загальному обсязі державних видатків на освіту (у Нідерландах – 1,8 %; Данії – 1,6 %; Ірландії – 1,4 %; Україні – 0,7 %); частка державних видатків на вищу освіту у валовому національному продукті (в Україні – 1,8%; Нідерландах, Бельгії, Данії – 6,7 %); сума державних видатків на вищу освіту з розрахунку на одного студента (у Данії – 9000 євро; Нідерландах – 8000; Люксембурзі – 7000 євро, Україна – 1691 \$) [2]. Наведені дані свідчать про відставання України від провідних європейських країн за даними показниками.

Розглянемо з табл. 1 рейтингові позиції України за складовими Глобального індексу конкурентоспроможності якості освіти (дослідження Світового економічного форуму).

Таблиця 1

Якість системи освіти в Україні за 2010-2014 рр.

Показник	2010	2011	2012	2013	2014
Якість системи освіти в цілому	56	62	70	79	72
Стан вищої і професійної освіти (в цілому)	46	51	47	43	40
Якість освіти з менеджменту бізнесу	108	116	117	115	88
Якість початкової освіти	49	52	43	37	40
Якість вищої математичної і природничої освіти	42	36	34	28	30
Охоплення вищою освітою	8	7	10	10	13
Кількість країн, які брали участь в дослідженні	139	142	144	148	144

Джерело: [3]

Міжнародні дослідження якості вищої освіти засвідчують, що показники якості вищої освіти України є доволі неоднорідними. За кількісним показником – охоплення вищою освітою – Україна перебуває в числі перших 10-15 країн світу. Високі показники має математична і природнича освіта –

Україна посідає тут місце не нижче 50-го. За якістю освіти з менеджменту Україна входить в першу сотню.

Для порівняння фінансування ВНЗ в різних країнах, розглянемо наприклад забезпечення діяльності вищих навчальних закладів США. Джерелами тут є: кошти, що виділяються з бюджетів федерального, штату та місцевого; плата студентів за навчання та послуги (від 15000 до 40000 доларів США); доходи від власної діяльності; пожертвування організацій і окремих осіб; відсотки від накопичень із спеціальних фондів; створених приватними організаціями й особами.

Що стосується державних джерел фінансового забезпечення діяльності ВНЗ в провідних країнах Європи, то у Великобританії видатки університетів покриваються майже на 80 % з державного бюджету. При цьому розмір субсидій безпосередньо залежить від того, як університети виконують приписи Міністерства освіти та науки. Іншим джерелом фінансування британських університетів є дослідницькі ради, які фінансують навчання та дослідження певних наукових тем які розробляються конкретними виконавцями на конкурсних засадах та проводяться студентами післядипломного навчання, викладачами університетів. Проте провідну роль у джерелах фінансування вищих навчальних закладів відіграє плата за навчання, плата за користування лабораторіями, бібліотеками тощо [2].

Провідні навчальні заклади Німеччини фінансуються в основному з державних джерел. Основна частина коштів надходить у вищі навчальні заклади з бюджетів земель, а інші – з федерального бюджету. Федеральні асигнування призначаються перш за все для капітального будівництва, на розвиток, розширення діяльності вищих навчальних закладів. Крім державних джерел фінансування вищої школи, у Німеччині є й позабюджетні асигнування, що надходять від німецького дослідницького товариства, різних фондів, приватних підприємств, які витрачаються в основному на наукові дослідження та відіграють важливу роль у технічних вищих навчальних закладах.

Стосовно альтернативних джерел фінансування, то в зарубіжних країнах більшого поширення набуває метод кредитування населення, наприклад у Франції ця система набула помітного розвитку. У Великобританії та Швеції освітянські кредити теж мають попит у населення. Цікавим є також досвід участі держави у частковому фінансуванні приватних навчальних закладів [2].

Висновки. Отже, реформування фінансування вищих навчальних закладів в Україні на сьогодні є одним із пріоритетів для інтеграції у ЄС. Україна реалізовує механізм забезпечення діяльності ВНЗ за механізмом фінансування «по видатках», що не є ефективним. Ми пропонуємо здійснювати фінансування методом оплати за результатами вихідного оцінювання знань студентів, так як це базується на ефективності підготовки випускників. При чому потрібно враховувати фінансово-правовий механізм стимулювання ВНЗ до освітнього процесу знижуючи видатки на освіту, що призведе до врахування трудових досягнень студентів, викладачів та рейтинги випускників у студентському колі. Щодо положення і якості вищої освіти в Україні, то наша держава відстає за всіма показниками від провідних країн

світу, але за охопленням вищою освітою входить в число перших 10-15 країн світу. Ще одним напрямом вдосконалення фінансування є впровадження альтернативних джерел, а саме з зарубіжного досвіду надання позичок, сплата за користування лабораторіями, доходи від власної діяльності, відсотки від накопичень із спеціальних фондів, створених приватними організаціями й особами.

Список використаних джерел:

1. Орлюк О.П. Фінансове право: Навч. посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 528 с.
2. Павлова Т.В., Досвід фінансування системи освіти у зарубіжних країнах / Т. В. Павлова // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2010. – № 40. – С. 56-60.
3. Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euroosvita.net/>

Тарасенко Н.О.

студентка,

Науковий керівник: Козаченко А.І.

кандидат юридичних наук, доцент,

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

**ЗАСТАВА ЯК ВИД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА
ЛИТОВСЬКИМ СТАТУТОМ 1566 РОКУ**

В сучасних умовах забезпечення виконання зобов'язань є важливим цивільно-правовим інститутом, що був властивий і статутам Великого Князівства Литовського. Актуальність дослідження заставних правовідносин за Литовським Статутом 1566 р. зумовлена передусім можливістю не лише проаналізувати правову природу застави у Литовсько-Польській період, а й простежити її вплив на подальше регулювання цивільних правовідносин в Україні та на українське право в цілому.

Після включення українських земель до складу Великого князівства Литовського відбувався стрімкий розвиток товарно-грошових відносин, що, відповідно, вимагало вдосконалення законодавства щодо забезпечення зобов'язань. У першій половині XVI ст. фундаментальним джерелом правових норм, що регулювали ці відносини, передусім, була Руська Правда, адже застава на українських землях сформувалася саме в часи Київської Русі, та норми першого Литовського статуту, яким було закладено лише основи регулювання заставних відносин. Із подальшим розвитком феодальних відносин, з'явилася необхідність удосконалення та чіткої регламентації інституту застави як засобу забезпечення зобов'язань, що стало одним із завдань Статуту 1566 р. Проаналізувавши даний правовий документ, можна стверджувати, що на той момент у Литовсько-руській державі вже склався досить чіткий механізм регулювання заставних відносин.